ARAŞTIRMA MAKALESİ

GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDA YENİ YAKLAŞIMLAR: NÖROESTETİK, ESTETİK BEĞENİ VE KÜLTÜREL KODLAR

Nuray ERGİNDİR KÜÇÜKKAYA*

Gönderim Tarihi: 21.06.2026 - Kabul Tarihi: 12.10.2026

Ergindir Küçükkaya, N. (2026). Görsel iletişim tasarımında yeni yaklaşımlar: Nöroestetik, estetik beğeni ve kültürel kodlar. *Etkileşim*, 18, 84-107. https://doi.org/10.32739/etkilesim.2026.9.18.364

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Estetik beğeni, görsel iletişim tasarımı disiplini kapsamında sosyo-kültürel ve biyolojik temelleriyle bütüncül bir çerçevede ele alınmayı gerektiren çok boyutlu bir konudur. Bireylerin görsel uyaranlara verdikleri estetik tepkilerin nörolojik örüntüler ve kültürel deneyimlerle şekillendiği kabul edildiğinde, bu iki boyutun görsel iletişim tasarımı bağlamında nasıl bir sürece dahil olduğunun sistematik biçimde ortaya konması önem taşımaktadır. Bu çalışma, estetik algının nöroestetik kuramlar ve kültürel kodlar çerçevesinde görsel iletişim tasarımına yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel bir araştırma deseni olarak çoklu vaka çalışması yaklaşımı benimsenmiş; Gustav Klimt'in *The Kiss*, Marcel Duchamp'ın *Fountain* ve Yayoi Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* eserleri, dönemsel ve sanat tarihsel temsiliyet, nöroestetik tepki çeşitliliği ve kültürel bağlam çeşitliliği ölçütleri doğrultusunda maksimum çeşitlilik örneklemesi stratejisiyle vaka çalışması için seçilmiştir. Çalışmanın veri analizi bölümü üç aşamadan oluşmaktadır. Eserlerle ilgili sanat eleştirileri, akademik çalışmalar ve arşiv taramasından temel veriler elde edildikten sonra birinci aşamada; Barthes'ın gösteren-gösterilen ilişkilerini ve denotatif-konotatif anlam düzeylerini temel alan görsel semiyotik analiz yaklaşımı uygulanmıştır. İkinci aşamada Pearce ve diğerleri tarafından vurgulanan nöroestetik analiz ve üçüncü aşamada kültürel bağlam analiz edilmiştir. Bu analizlere göre simetri ve renk kontrastı gibi biyolojik temelli görsel unsurlar beyindeki ödül mekanizmalarını etkinleştirmektedir. Benzer şekilde, görsel uyaranların farklı kültürel ve tarihsel bağlamlarda estetik olarak birbirinden belirgin biçimde ayrıştığı saptanmıştır. Araştırma, estetik algının evrensel biyolojik eğilimler ile kültürel kodların karşılıklı ve dinamik etkileşerek şekillendiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın görsel semiyotik analiz, nöroestetik etki ve kültürel bağlam şeklinde ele aldığı üç aşamalı değerlendirme yaklaşımının özellikle görsel iletişim tasarımcılarının hedef kitleye yönelik daha bilinçli ve etkili estetik kararlar almasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: güzellik algısı, görsel beğeni ve estetik algı, görsel iletişim tasarımı, nöroestetik, kültürel estetik kodlar.

* Doktor Öğretim Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye
nuray.ergindir@uskudar.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3177-6309

RESEARCH ARTICLE

NEW APPROACHES IN VISUAL COMMUNICATION DESIGN: NEUROAESTHETICS, AESTHETIC PREFERENCES AND CULTURAL CODES

Nuray ERGİNDİR KÜÇÜKKAYA*

Received: 21.06.2026 - Accepted: 12.10.2026

Ergindir Küçükkaya, N. (2026). Görsel iletişim tasarımında yeni yaklaşımlar: Nöroestetik, estetik beğeni ve kültürel kodlar. *Etkileşim*, 18, 84-107.
https://doi.org/10.32739/etkilesim.2026.9.18.364

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

Aesthetic taste is a multidimensional topic that requires a holistic approach, taking into account its sociocultural and biological foundations within the discipline of visual communication design. Given that individuals' aesthetic responses to visual stimuli are shaped by neurological patterns and cultural experiences, it is important to systematically elucidate how these two dimensions are integrated into the process of visual communication design. This study aims to examine the reflections of aesthetic perception on visual communication design within the framework of neuroaesthetic theories and cultural codes. A multiple case study approach was adopted as the qualitative research design; Gustav Klimt's *The Kiss*, Marcel Duchamp's *Fountain*, and Yayoi Kusama's *Infinity Mirror Rooms* were selected for the case study using a maximum diversity sampling strategy based on criteria of period and art-historical representation, neuroaesthetic response diversity, and cultural context diversity. The data analysis section of the study consists of three stages. After obtaining primary data from art criticism, academic studies, and archival searches related to the works, the first stage involved applying a visual semiotic analysis approach based on Barthes's signifier-signified relationships and denotative-connotative levels of meaning. In the second stage, neuroaesthetic analysis, as emphasized by Pearce et al., was conducted, and in the third stage, cultural context was analyzed. According to these analyses, biologically based visual elements such as symmetry and color contrast activate reward mechanisms in the brain. Similarly, it was determined that visual stimuli differ distinctly from one another aesthetically across different cultural and historical contexts. The research concluded that aesthetic perception is shaped by the reciprocal and dynamic interaction between universal biological tendencies and cultural codes. It is expected that the three-stage evaluation approach adopted in this study, which addresses visual semiotic analysis, neuroaesthetic effects, and cultural context, will contribute to visual communication designers making more conscious and effective aesthetic decisions tailored to their target audience.

Keywords: perception of beauty, visual preference and aesthetic perception, visual communication design, neuroaesthetics, cultural aesthetic codes.

* Assistant Professor, Üsküdar University, Faculty of Communication, İstanbul, Türkiye
nuray.ergindir@uskudar.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3177-6309

Giriş

Estetik algı, tarih boyunca sanat ve tasarımın temelini oluşturan bir kavram olarak farklı disiplinlerce yorumlanmıştır. Özellikle son yıllarda gelişen nörobilimsel yaklaşımlar, estetik deneyimin biyolojik ve nörolojik temellere dayanan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Sanat eğitimi ve görsel iletişim tasarımı açısından disiplinlerarası yeni bir yönteme sahip olan nöroestetik yaklaşım, görsel uyaranlara verilen estetik tepkilerin beyindeki işleyişini inceleyerek sanat algısında çok yeni açılımlar sunmaktadır (Hu, 2018).

Semir Zeki'nin öncülüğünde gelişen ve Zeki ve diğerleri (2020) tarafından disiplinlerarası gelişimi vurgulanan nöroestetik kuramı, güzellik algısının beynin ödül sistemiyle ilişkili olduğunu öne sürer; nitekim görsel ve işitsel güzellik deneyiminin ortak biçimde medial orbitofrontal kortekste (mOFC) haz tepkisi oluşturduğu ampirik olarak gösterilmiştir (Ishizu & Zeki, 2011; Kawabata & Zeki, 2004). Estetik bu bağlamda ele alındığında; duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerin bütünleştiği çok katmanlı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Laçinbay'a (2025) göre nöroestetik, estetik algı ile sanat eğitimi arasında kavramsal ve pedagojik bir köprü kurarak sanatın öğretilme ve deneyimlenme biçiminde dönüştürücü katkılar sunabilmektedir.

Bu nörolojik temellere örnek olarak Gustav Klimt'in *The Kiss* (1907) eseri ele alınabilir. Eserdeki dengeli kompozisyon, altın tonların hâkimiyeti ve dokusal detaylar, izleyicide estetik haz uyandıran görsel öğeler olarak öne çıkmaktadır. Nöroestetik araştırmalar, bu tür görsel yapıların (simetri, orantı ve uyumlu kompozisyonlar) beyinde ödül merkezlerini etkinleştirdiğini ve güzellik algısını tetiklediğini göstermektedir (Ishizu & Zeki, 2011; Kawabata & Zeki, 2004).

Öte yandan estetik beğeni, kültürel ve zamansal bağlamda da değişkenlik göstermektedir. Duchamp'ın *Fountain* (Çeşme) örneğinde olduğu gibi çağdaş sanatın estetik anlayışı, geleneksel güzellik normlarını sorgulayan ve kültürel bağlamla yeniden şekillenen bir yapıya sahiptir (Camfield, 1987). Bu bağlamda, estetik yargılar, bireyin yaşadığı dönemin sosyo-politik atmosferi, teknolojik gelişmeler ve kültürel kodlarla doğrudan ilişkilidir.

Verilen yeni estetik yargı ve algılara ek olarak, Yayoi Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* adlı enstalasyon serisi, Japon minimalizmi ile Batı pop-art estetiğini birleştirerek izleyicide hem kültürel hem de duyusal bir deneyim yaratır. Kusama'nın eserleri, estetik beğeninin kültürel kodlarla nasıl şekillendiğini ve zaman içinde nasıl dönüştüğünü gösteren güçlü örneklerdendir. Dijital çağda görsel deneyimin etkileşimli ve çoklu duyusal hale gelmesi, estetik algının zamansal evrimini gözler önüne serer (Quiroz, 2024).

Bu çalışma, estetik algının nörolojik temelleri ile kültürel ve zamansal değişkenliğini bir arada ele alarak görsel beğeninin nasıl oluştuğunu ve ne şekilde dönüştüğünü açıklamayı amaçlamaktadır. Bu akademik arka plana dayanarak, çalışmanın araştırma sorusu şöyle belirlenmiştir: Nöroestetik mekanizmalar ve kültürel kodlar aracılığıyla estetik algı görsel iletişim tasarımında nasıl ev-

rilir? Hipotez olarak ise biyolojik temellerin -örneğin simetri gibi unsurların- kültürel bağlamla birleştiğinde tasarım etkinliğini artırdığı öne sürülmektedir. Görsel iletişim tasarımı bağlamında bu iki boyutun birlikte değerlendirilmesi hem tasarım süreçlerinin hem de sanat eğitiminin daha etkili ve anlamlı hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

Estetik Algı Kuramları

Estetik düşüncenin kökenleri Antik Yunan'a uzanır. Platon'a göre sanat, ideaların bir taklidi (mimesis) olarak görülür ve duyusal dünya, gerçekliğin yalnızca bir yansımasıdır. Bu bağlamda sanat, hakikatin kendisi değil, onun gölgesinin temsili olarak değerlendirilir (Platon, 2019). Platon'un estetik anlayışı, sanatın eğitici ve ahlaki boyutunu vurgular; ancak ideal düzeni bozabileceği endişesiyle sanata eleştirel bir yaklaşım sergiler. Platon'un temsil ve ahlaki yönüne yaptığı vurgunun yanı sıra sanat, haz ve yargı arasındaki çok katmanlı ilişkiler sanat ve algı konusunu estetik biliminin en önemli konusu haline getirir.

Kant (2025) estetik yargıyı 'çıkar gözetmeyen haz' olarak tanımlar. Güzellik, ona göre evrensel bir beğeniye seslenir, fakat bu beğeni temelde özneldir. Kant'ın *Yargı Gücünün Eleştirisi* adlı eserinde geliştirdiği kuram, sanatın doğa ile özgürlük arasında bir köprü kurduğunu savunur. Estetik deneyim, bireyin zihinsel yetileri arasında uyum yaratır ve bu uyumdan haz doğar.

Bütün bunları bu süreçte sentezleyen modern estetik, Kant'ın biçimci yaklaşımı ve Hegel'in idealist geleneği üzerine inşa edilmiştir. Sanat burada tinsellik, sezgi ve ifade gibi değerlerle ilişkilendirilir; biçimsel düzen ile içerik uyumu ön plana çıkarılır.

Postmodern estetik halihazırdaki oyunun bütün kurallarını ters yüz eder ve geleneksel yaklaşımlara meydan okur. Lyotard (2000), postmodernizmi 'büyük anlatıların çöküşü' olarak niteler. Buna göre sanat, artık bağlamsal ve parçalı anlatıları temsil eder. Bourriaud (2005) ise 'ilişkisel estetik' kuramında, sanatın izleyiciyle kurduğu etkileşimi merkeze alır. Ona göre estetik deneyim, yalnızca nesneye bağlı kalmaz, sürece ve katılıma da bağlı hale gelir.

Estetik yargı, bir nesneye duyusal ve zihinsel bir tepki olarak ortaya çıkar. Kant'a göre bu yargı evrensel geçerlilik iddiası taşır, ancak nesnel bir ölçüt içermez. Beğeni ise bireysel deneyimle şekillenir; kültürel, tarihsel ve psikolojik faktörlerden etkilenir. Nitekim ampirik estetik çalışmalarında Juslin ve diğerleri (2016), estetik beğeninin ve değer atfetme süreçlerinin yalnızca güzelliğin ötesinde; şaşırtıcılık, özgünlük, yenilik ve duygusal yoğunluk gibi çoklu kriterleri kapsayan öznel bir matrisle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Nöroestetik Yaklaşım

Nöroestetik yaklaşım en temel tanımla, beynin estetik ile ilişkisinde yaşanan algı deneyimlerini inceleyen yeni bir estetik disiplinidir. Semir Zeki (1999a), *Art*

and the Brain adlı makalesinde, sanatın ve beynin ortak işlevlerini inceleyerek nöroestetik alanına öncülük etmiştir. Zeki'ye göre görsel beyin, dünyayı anlamak için sabit ve temel özellikleri arar; sanatçılar ise eserlerinde bu özellikleri kullanarak izleyicinin algısını harekete geçirir. Böylece sanat, salt estetik bir deneyim olmanın ötesinde, beynin dünyayı yorumlama süreçleriyle paralel bir rol üstlenir. Zeki'nin yaklaşımı, sanatın evrensel bir dil olduğunu ve izleyicinin bilinçli ya da bilinçsiz olarak beynin temel işlevleriyle etkileşime girdiğini vurgular. Estetik deneyim sırasında beyinde özellikle medial orbitofrontal korteks (mOFC) bölgesi aktifleşir. Bu bölge, ödül ve haz merkezleriyle bağlantılıdır ve bireyin 'güzel' olarak nitelendirdiği uyaranlara yanıt verir (Ishizu & Zeki, 2011; Pearce ve diğerleri, 2016). Nöroestetik alanındaki en önemli keşiflerden biri olan ayna nöronlar, izleyicinin bir sanat eserini gözlemlerken sanatçının üretim sürecindeki performansını ve eylemlerini zihninde simüle etmesine olanak tanır. Bu mekanizma sayesinde, sanat ve tasarım objeleri izleyiciyle hem görsel olarak hem de zihinsel bir eylem ortaklığı üzerinden bağ kurmaktadır (Çiftçi, 2017).

Amy Ione (2000), Paul Cézanne'ın resimlerini temel alarak algı ile bilinç arasındaki etkileşimi araştırır ve sanatçının görsel düzenlemelerinin izleyicinin bilişsel deneyimiyle bir diyalog kurduğunu savunur. Baluku'nun *Art and Neuroaesthetics: Understanding the Brain's Response to Art* (2024) adlı çalışması ise bu konuyu disiplinler arası bir perspektiften ele alır. Araştırmada estetik deneyimin yalnızca görsel uyaranların algılanmasıyla sınırlı kalmadığı; bireyin geçmiş deneyimleri, kültürel birikimi ve duygusal bağlamıyla şekillenen bütüncül bir süreç olduğu belirtilir. Baluku'ya göre (2024) bir sanat eserine verilen estetik tepki, beynin algısal, bilişsel ve duygusal ağlarının ortak etkileşimiyle oluşur. Bu yaklaşım, nöroestetik araştırmaların sanat ve tasarım alanlarına katkı sağlayarak estetik algının nörobilimsel boyutlarını yaratıcı süreçlerle bütünleştirme potansiyelini ortaya koyar.

Simetri, nöroestetikte sıkça araştırılan temel görsel unsurlardan biridir. İnsan beyni simetrik yapıları hızla ve etkin biçimde tanır; bu algı, estetik beğeniyle güçlü bir bağ içerir. Berceanu (2024), bu fenomeni evrimsel bir açıdan değerlendirir: simetri, doğada ve canlılarda güven, düzen ve sağlıkla ilişkilendirildiği için estetik tercihlerde öne çıkar. Yazar ayrıca simetri algısının 'algısal akıcılık' (perceptual fluency) teorisiyle desteklendiğini vurgular; yani simetrik görsellerin daha kolay işlenmesi, izleyicide olumlu duygular uyandırır.

Böylece simetri, yalnızca biçimsel bir özellik olmanın ötesinde algısal, evrimsel ve duygusal katmanlara sahip çok boyutlu bir görsel dil haline gelir. Tasarımcı bakışıyla değerlendirildiğinde simetri stratejileri, estetik çekicilik yaratmanın yanı sıra algısal akıcılığı artırarak izleyicinin zihninde kalıcı izler bırakabilir.

Kültürel Estetik ve Zamansal Değişim

Estetik beğeni, bireyin güzel olanı algılama, değerlendirme ve bundan zevk

alma yetisini ifade eder. Bu kavram, Antik Yunan'dan günümüze felsefi tartışmaların odağında yer alır. Örneğin Platon, güzelliği varlık ve bilgi felsefesi içinde sistematik bir yaklaşımla ele alır ve kültürel bağlamda temel bir çerçeve sunar (Platon, 2019). Ancak estetik beğeni, salt bireysel bir tercih olmanın ötesinde kültürel kodlar tarafından derinlemesine şekillendirilir. Bu kodlar, toplumun değer yargılarını, geleneklerini, eğitim sistemlerini ve sosyal sınıfların içselleştirdiği normları kapsar. Sonuçta beğeni, evrensel bir olgudan ziyade göreceli ve bağlamsal bir hâl alır; bireyin estetik yargılarını toplumsal dinamikler belirler. Bu bölüm, bütün bu dinamikler çerçevesinde ve akademik bakışların izleğinde estetik beğeninin kültürel kodlarla ilişkisini incelemektedir.

Kuramsal bağlamda, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün teorik çerçevesi, bu ilişkiyi anlamada önemli bir kilit taşı ve temel bir referanstır. Bourdieu, *Distinction* (1984) adlı eserinde estetik yargıyı, sınıfsal terbiye ve eğitimden doğan toplumsal bir yeti olarak tanımlar. Kültürel sermaye -eğitim seviyesi, bilgi birikimi ve estetik zevk gibi içselleştirilmiş avantajlar- bireyin beğenisini doğrudan etkiler. Yüksek kültürel sermayeye sahip kişiler rafine ve sembolik sanat formlarını (örneğin kavramsal sanat veya klasik müzik) tercih ederken, sınırlı sermayeye sahip olanlar daha doğrudan ve popüler biçimlere yönelir (Bourdieu, 1984). Bu dinamik, habitus (içselleştirilmiş sınıfsal terbiye) yoluyla kuşaklar arası aktarılır ve estetik beğeni, sosyal sınıfları ayıran bir araç haline gelir.

Estetik beğeni, kültürel önyargılarla yakından ilişkilidir. Sanatta beğeninin göreceliği, bireysel algı biçimleri, kültürel bağlamlar ve estetik eğitim tarafından şekillenir. Her ne kadar insanların dış dünyayı yorumlaması şekilsel ve tinsel benzerlikler taşısa da kültürel önyargılar, estetik yargıyı öznelleştirerek ötekileştirici bir işlev üstlenebilmektedir (Tunalı, 1996). Örneğin Batı merkezli estetik kodlar, hâkim normları dayatarak diğer kültürlerin sanatını marjinalleştirebilmektedir. Bu bağlamda sanat eğitimi, beğeninin dönüştürülmesinde kritik bir role sahiptir.

Türk düşünce geleneğine bakıldığında, Prof. Dr. İsmail Tunalı'nın estetik kuramı, bu dinamikleri aydınlatmada önemli bir yer tutar. Tunalı (1996), *Estetik Beğeni* adlı eserinde sanat ve estetik sorunlarını felsefi bir çerçevede ele alarak, beğeninin kültürel ve öznel boyutlarını sistematik bir biçimde inceler. Ona göre estetik beğeni, kültürel bağlamda psikolojik ve toplumsal boyutlar kazanır; Worringer'in üslup analizi gibi yaklaşımları bu çerçevede tartışılır (Tunalı, 1996). Tunalı'nın yaklaşımı, Türkiye'de felsefi estetiğin kurucu metinlerinden biri olarak beğeniyi bireysel deneyimden ziyade kültürel birikimle bütünleştirir.

Dijital çağda ise estetik deneyim, klasik anlayışlardan uzaklaşarak etkileşim, katılım ve algoritmik süreçler üzerinden yeniden tanımlanır. Kwastek (2013), dijital sanatın izleyiciyi pasif gözlemciden aktif katılımcıya dönüştürdüğünü savunur; bu platformlar estetik deneyimi yoğun, geçici ve ağ temelli kılar. Lev Manovich'in yazılım kültürüne ilişkin kavramsallaştırmaları, güzelliğin

yazılım arayüzleri ve veri akışları aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koyar (Manovich, 2013). Bu dönüşüm, görsel iletişim tasarımında hem biçimsel hem de deneyimsel yenilikler getirir.

Günümüzde dijitalleşme, estetik beğeninin kültürel kodlarla ilişkisini kökten değiştirir. Bu dijital platformlar estetik kimliği standardize ederek özgünlüğü zayıflatır; popüler kültür ve algoritmalar, beğeniyi paylaşılabilirlik ve pazarlanabilirlik normlarına göre yönlendirir. Sosyal medya estetiği bireyleri evrensel görsel kalıplara uydururken, Baudrillard'ın simülasyon kuramı bağlamında beğeni, nesnelerin sembolik değerine kaymaktadır (Baudrillard, 1994). Sanat eserleri bireysel ifadeden tüketici odaklı gösterilere evrilmektedir: Jeff Koons'un *Balloon Dog* gibi çalışmaları, kültürel sermayenin dijital beğeniyi nasıl ticarileştirdiğine dair açıklayıcı bir örnek olarak okunabilir ve bu okuma, Baudrillard'ın simülasyon kuramıyla (1994) örtüşmektedir. Bu süreç, kültürel sermayenin dijital ortamda yeniden dolaşıma girmesini sağlar ve beğeniyi kitlesel eğilimlere bağlar.

Sonuç olarak estetik beğeni, kültürel kodlarla ayrılmaz bir bağ içindedir; bireysel zevkler toplumsal normlar, sınıfsal sermaye ve dijital dönüşümlerle şekillenir. Bu ilişki, sanat eğitimini ve kültürel politikaları yeniden düşünmeyi gerektirir; zira beğeni toplumsal bir inşadır.

Bu bağlamda kusur, rastlantı ve norm dışı öğeler de estetik deneyimde giderek değer kazanır. Saito (2017), günlük yaşamda kusurun -örneğin eksik veya hatalı objelerin- 'kusursuzluk' normuna alternatif bir estetik sunduğunu belirtir. Cheyne'in (2022) *Imperfectionist Aesthetics in Art and Everyday Life* başlıklı derlemesinde yer alan çalışmalar bu görüşü destekler; kusur ve norm dışılık, sanat, mimari ve kültürde yaratıcı potansiyeli ve özgünlüğü tetikler. Salah Eldin (2019), glitch sanatı üzerinden rastlantısal hataların bilinçli bir tasarım kararı olarak kullanılabileceğini gösterirken, Can ve Gök (2025, ss. 326-336) çağdaş sanatta bedenin norm dışı temsillerinin estetik çatışma yaratabileceğini vurgular. Doğan (2024, ss. 112-113) ise kusur-kusursuzluk ikiliğinin sanatta estetik illüzyon üretme potansiyelini ortaya koyar.

Nöroestetik perspektiften bakıldığında, Ramachandran ve Hirstein'in (1999) 'algısal problem çözme' ilkesi, belirsiz veya kısmen gizli görsel uyaranların çözülmesinin beyinde ödüllendirici bir deneyim yarattığını öne sürer. Bu ilkeden hareketle, rastlantı ve kusur gibi unsurlar izleyicide benzer türden bir algısal belirsizlik oluşturarak dikkat ve haz mekanizmalarını etkinleştirebilir. Örneğin glitch efektleri bu türden bir algısal belirsizlik üreterek izleyicinin algısını yeniler ve estetik deneyimi derinleştirebilir; bu ilişkilendirme genel bir kuramsal çıkarımdır ve çalışma kapsamında ampirik olarak sınanmamıştır (Ramachandran & Hirstein, 1999). Böylece estetik normların dayattığı kusursuzluk yerine, kusurun getirdiği çeşitlilik, beklenmediklik ve karakter, izleyicide derin ve farklı tepkiler uyandırabilir.

Görsel İletişim Tasarımı Bağlamında Estetik

Görsel iletişim tasarımı, mesajların görsel unsurlar aracılığıyla etkili bir şekilde aktarılmasını hedefler ve estetik, bu süreçte hem işlevsel hem de duygusal bir rol oynar. Estetik algı, nöroestetik çerçevede simetri, rastlantı, kusur ve duyusal haz gibi unsurlarla şekillenirken, kültürel kodlarla da etkileşime girer (Ramachandran & Hirstein, 1999). Grafik tasarım disiplininde estetik, artık sadece sezgisel bir beğeni meselesi olmaktan çıkarak; algı, dikkat ve bellek gibi zihinsel süreçlerin ölçülebilir bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Tasarım okuryazarlığı bu noktada nörobilimsel bir boyut kazanmakta; bir görselin beyinde hangi bilişsel mekanizmaları tetiklediğini kavrayabilen 'nöro-tasarım' yaklaşımı öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, tasarımcının simetri, kontrast ve hiyerarşi gibi kararlarını biyolojik temelli birer stratejiye dönüştürmektedir (Kara Bilgin, 2026).

Bu nöro-tasarım yaklaşımı, estetik kararların hem biyolojik temelli hem de kültürel olarak anlamlı bir sürece dönüştüğünü göstermektedir. Tasarımcılar, simetri, kontrast ve hiyerarşi gibi evrensel algısal ilkeleri dikkate alırken, bir yandan da renk, tipografi, sembol ve kompozisyon gibi unsurları hedef kitlenin kültürel kodlarıyla uyumlu hale getirmek durumundadır. Böylece estetik, hem beyindeki doğal haz mekanizmalarına hitap eden hem de kültürel kabul edilebilirliği yüksek görsel iletişim ürünleri ortaya çıkarılmasını sağlar.

Estetik kararlar, görsel iletişim tasarımında renk, tipografi, semboller ve kompozisyon gibi unsurların seçimini içerir. Bu kararlar, hedef kitlenin kültürel bağlamına uygun olmalıdır. Yudhanto ve diğerleri (2023), görsel unsurların kültürel normlara göre seçilmesinin tasarımın kabul edilebilirliğini artırdığını belirtir. Yazarların aktardığı örneğe göre; kırmızı renk Asya'da iyi şansı temsil ederken, Batı'da tehlike algısı yaratabilir. Nöroestetik açıdan, simetri ve görsel düzen, beynin estetik hazzı algılama eğilimini destekler (Ramachandran & Hirstein, 1999).

Estetik, kullanıcı deneyiminde görsel hazzın temel bir unsurudur ve mesajın algılanabilirliğini güçlendirir. John ve De'Villiers (2020), estetik açıdan çekici tasarımların kullanıcıların marka algısını güçlendirdiğini ve güvenilirlik hissini artırdığını öne sürer. Örneğin sosyal medya platformlarındaki görseller, kültürel kodlara uygun estetik unsurlar içerdiğinde daha etkili olur (Yudhanto ve diğerleri, 2023). Türkiye'de yerel motiflerin sosyal medya kampanyalarında kullanımı, kullanıcıların duygusal bağ kurmasını sağlamaktadır (Parsak & Aşçı, 2025). Zeki (1999b), sanatın ve estetik deneyimin beynin görsel işleyişiyle ilişkisini inceleyen bir çerçeve sunarak nöroestetik alanının kuramsal temelini oluşturmuştur; güzellik algısının beynin ödül sistemiyle ilişkili olduğu ise sonraki deneysel çalışmalarla gösterilmiştir (Ishizu & Zeki, 2011).

Estetik algı, görsel iletişim tasarımı eğitiminde öğrencilerin yaratıcı ifade ve kültürel duyarlılık geliştirmesine katkı sağlar. Schiller'in estetik eğitim yaklaşımı, estetik değerlerin ortak kültürel anlayış oluşturduğunu savunur (Schiller, 2020). Nöroestetik perspektiften, estetik eğitim, Laçinbay'a (2025) göre

estetik algı ile sanat eğitimi arasında kavramsal ve pedagojik bir köprü kurarak öğrencilerin estetik farkındalığının güçlenmesine ve sanatsal yaratıcılık süreçlerinin desteklenmesine katkı sağlayabilir. Bu durum hem bireysel yaratıcılığı hem de kültürel bağlama duyarlı tasarımları teşvik etmektedir.

Yöntem

Bu çalışma, estetik algının nöroestetik ve kültürel kodlar bağlamında görsel iletişim tasarımı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla nitel bir araştırma yaklaşımı benimsemiştir. Araştırma deseni olarak çoklu vaka çalışması (*multiple case study*) yaklaşımı benimsenmiştir (Yin, 2018). Bu desen, birbirinden farklı vakaların karşılaştırmalı analiziyle analitik genellemeye (*analytical generalization*) ulaşmayı mümkün kılması bakımından çalışmanın amacına uygun bulunmuştur.

Araştırma, Gustav Klimt'in *The Kiss* (1907), Marcel Duchamp'ın *Fountain* (1917) ve Yayoi Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* (1965-2026) adlı eserlerini vaka çalışması olarak ele almıştır. Eserlerin seçiminde nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan maksimum çeşitlilik örneklemesi (*maximum variation sampling*) stratejisi benimsenmiştir (Patton, 2002). Bu strateji doğrultusunda her bir eserin şu üç ölçütü karşılaması aranmıştır:

1. Dönemsel ve sanat tarihsel temsiliyet: Eserlerin farklı sanat hareketlerini (Art Nouveau, Dadaizm, çağdaş enstalasyon sanatı) ve bir asırdan fazla bir zaman aralığını (1907-2026) temsil etmesi.
2. Nöroestetik tepki çeşitliliği: Eserlerin nöroestetik kuram çerçevesinde farklı beyin mekanizmalarını (simetri temelli ödül tepkisi, bilişsel/kavramsal meydan okuma, çoklu duyusal aktivasyon) örneklemesi.
3. Kültürel bağlam çeşitliliği: Eserlerin Batı sanat kanonunun farklı coğrafi ve kültürel kaynaklarını (Orta Avrupa, Kuzey Amerika, Doğu Asya) temsil etmesi.

Bu üç ölçüt bir arada değerlendirildiğinde, seçilen eserlerin çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan görsel semiyotik analiz (Barthes, 1977), nöroestetik analiz (Pearce ve diğerleri, 2016) ve kültürel bağlam analizi bileşenlerinin her birini anlamlı biçimde temsil eden vakalar sunduğu görülmektedir. Çalışmanın temel amacı, estetik beğeninin biyolojik ve sosyo-kültürel temellerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir.

Veri toplama

Veriler, seçilen eserlere ilişkin sanat eleştirileri, akademik yayınlar, arşiv belgeleri ve görsel materyallerin incelenmesi yoluyla toplanmıştır. Eserlerin görsel özellikleri (renk, kompozisyon, simetri, doku vb.) detaylı biçimde belgelenmiş ve ilgili literatürle desteklenmiştir.

Veri analizi

Çalışmada; görsel semiyotik, nöroestetik yaklaşım ve kültürel bağlam bileşenlerini bir araya getiren bütüncül bir analiz modeli benimsenmiştir. Sanat eleştirileri, akademik çalışmalar ve arşiv taramalarından elde edilen nitel veriler, betimsel ve tematik analiz teknikleri entegre edilerek çözümlenmiştir. Bu doğrultuda ham veriler önce eserin görsel unsurları ve bağlamına göre betimsel olarak kodlanmış; ardından bu kodlar kuramsal çerçeveye göre tematik olarak sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular, çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturan üç temel boyut altında derinlemesine incelenmiştir:

Birinci Boyut-Görsel Semiyotik Analiz: Bu katmanda Roland Barthes'ın (1977) denotatif (düzanlamsal) ve konotatif (yananlamsal) anlam düzeyleri temel alınarak eserlerin görsel unsurları çözümlenmiştir. Renk, simetri, kompozisyon ve doku gibi öğelerin nasıl anlam ürettiği ve kültürel kodlarla nasıl ilişkilendiği incelenmiştir. Örneğin Klimt'in *The Kiss* eserinde dengeli kompozisyon ve altın tonlar, hem nöroestetik haz uyandıran unsurlar olarak hem de Art Nouveau dönemi estetiğinin yansıması olarak değerlendirilmiştir.

İkinci Boyut-Nöroestetik Analiz: Eserlerin görsel özelliklerinin beyindeki estetik deneyim mekanizmalarını nasıl etkilediği, nöroestetik kuram çerçevesinde ele alınmıştır (Chatterjee & Vartanian, 2014; Pearce ve diğerleri, 2016). Özellikle simetri, renk kontrastları ve ayna yansımaları gibi unsurların medial orbitofrontal korteks gibi beyin bölgelerinde haz ve ödül tepkisi oluşturma potansiyeli karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Üçüncü Boyut-Kültürel Bağlam Analizi: Eserlerin üretildiği dönemin sosyo-kültürel koşulları ve ait oldukları kültürel bağlamlar incelenmiştir. Bu aşamada Yudhanto ve diğerlerinin (2023) görsel iletişimde kültürel unsurların rolüne dair çalışması ile Tunalı'nın (1996) yerel estetik algılar üzerine yaptığı araştırma rehber alınmıştır. Eserlerin hedef kitle üzerindeki kültürel kabul edilebilirliği ve anlam farklılıkları değerlendirilmiştir.

Analiz edilen tüm bu boyutlar arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı olarak yorumlanarak *Tablo 1*'de özetlenen kuramsal senteze dönüştürülmüştür.

Sınırlılıklar

Araştırma, Gustav Klimt'in *The Kiss* (1907), Marcel Duchamp'ın *Fountain* (1917) ve Yayoi Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* (1965-2026) adlı eserleriyle sınırlıdır. Bu çalışma nitel bir yaklaşımla sınırlıdır ve nicel nöroestetik deneyler (örneğin fMRI taramaları) içermemektedir. Ayrıca eserlerin izleyici üzerindeki etkileri ikincil kaynaklar ve teorik analizlerle değerlendirilmiş olup, doğrudan izleyici görüşleri toplanmamıştır. Çalışmanın güvenirliğini artırmak amacıyla kaynak çeşitlemesi (*data triangulation*) stratejisi benimsenmiş; her eser için sanat eleştirisi, akademik literatür ve arşiv belgeleri olmak üzere üç farklı veri kaynağı çapraz biçimde değerlendirilerek bulguların tek bir kaynağa dayanmaması

sağlanmıştır (Creswell & Poth, 2018). Bununla birlikte bu çeşitleme, veri kaynaklarının doğası gereği ikincil ve yorumlayıcı niteliktedir; birincil izleyici verisi veya deneysel ölçüm içermemektedir. Gelecek çalışmalar, bu eserlerin farklı kültürel gruplar üzerindeki etkisini deneysel yöntemlerle inceleyebilir.

Eser Analizleri

Bu bölümde, Gustav Klimt'in *The Kiss* (1907), Marcel Duchamp'ın *Fountain* (Çeşme, 1917) ve Yayoi Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* (1965-2026) serisinden bir örnek, nöroestetik ve görsel semiyotik yaklaşımlar çerçevesinde analiz edilerek, estetik algının biyolojik ve sosyo-kültürel boyutları görsel iletişim tasarımı bağlamında değerlendirilmektedir. Her eser, estetik beğeninin farklı yönlerini temsil etmekte ve kültürel kodlarla etkileşimini göstermektedir.

Gustav Klimt, *The Kiss* [Öpüş], 1907

Gustav Klimt (1862-1918), *fin-de-siècle* (yüzyıl sonu) Viyanası'nın modernizme açılan kapısında önemli bir figür olmuş; sanat tarihindeki yeri ağırlıklı olarak Viyana Sezesyon hareketi üzerinden şekillenmiştir. Mütevellioğlu ve Kiriş Büyükgüner (2025), Klimt'in sanatsal dilini Nietzsche'nin Apolloncu-Dionysoscu ikiliği bağlamında ele alarak sanatçının mimetik temsilden uzaklaşmasını ve yenilikçi biçim anlayışını bu felsefi çerçeveyle ilişkilendirmektedir: "Sanat anlayışı ve onu iletmek için kullandığı semboller, Klimt'in rasyonalizmin fin-de-siècle krizinde önemli rol oynayan iki düşünüre olan borcunu gözler önüne serer: Schopenhauer ve Nietzsche" (Schorske, 1982'den akt. Mütevellioğlu & Kiriş Büyükgüner, 2025, s. 287).

The Kiss (1907-1908), Klimt'in 'Altın Dönem'inin doruk noktası olarak değerlendirilmekte; yağlıboya tekniğine altın varak, gümüş ve platin eklenmesiyle üretilmiş bu eser, *Viyana Secession*'unun (sanatsal isyan) başyapıtı sayılmaktadır (Mütevellioğlu & Kiriş Büyükgüner, 2025). Altın varakın bu denli belirleyici kullanımı, Bizans mozaiklerinden beslenen bir estetik anlayışı yansıtmakta; figürleri kutsal bir ışıkla çevreleyerek aşkı dinî bir simge düzeyine taşımaktadır. Bu kompozisyonlarda, cinsiyet dinamikleri görsel olarak farklı verilmiştir. Erkekler giysilerindeki sert geometrik desenler ile kadın figürler ise elbiselerindeki organik çiçek motifleri ile kodlanmaktadır.

Grafik tasarım açısından *The Kiss*, Art Nouveau estetiğinin en kapsamlı görsel özetlerinden birini sunmaktadır. Ünal Gerdan (2023), Art Nouveau'nun grafik tasarıma getirdiği yenilikleri kıvrımlı hatlar, bitkisel motifler ve sanat ile işlevselliğin bütünleşmesi olarak tanımlamakta; bu akımın günümüz grafik tasarımında hâlâ canlı biçimde varlığını sürdürdüğünü vurgulamaktadır (ss. 350-368). Klimt'in bu eserdeki desen sistemi de tam bu anlayışın somutlaşmasıdır: tekrarlayan motifler, altın zemin ve süzülen formlar, modern görsel iletişim tasarımında referans alınan bir kompozisyon dili oluşturmuştur.

Şekil 1. Gustav Klimt, The Kiss [Öpüş], 1907-1908, 180 × 180 cm, yağlıboya ve altın varak, Österreichische Galerie Belvedere, Viyana, Avusturya (Klimt, 1907-1908).

Görsel Analiz: İki sevgili figürünün sarılmasını spiral desenlerle çerçevelenmiş bir biçimde sunan *The Kiss* eseri, altın tonları, dengeli kompozisyonu ve dekoratif motifleriyle görsel sanat dünyasında çok dikkat çeker. Barthes'ın (1977) semiyotik çerçevesi uygulandığında, denotatif düzeyde bir çiftin romantik birleşmesi görülürken, konotatif düzeyde aşk, lüks ve manevi birliktelik çağrışımları öne çıkar. Altın renk, Art Nouveau'nun estetik zenginliğini ve dönemin aristokratik değerlerini yansıtmaktadır. Gösteren düzeyinde altın varak, spiral desenler ve iç içe geçmiş figürler yer alırken; bu gösterenler gösterilen düzeyinde aşkı, bütünleşmeyi ve kutsallığı ifade eder. Barthes'ın (1972) mit kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, altının burada yalnızca dekoratif bir malzeme değil, 'aşkı doğal ve zamansız bir olgu olarak sunan' ikincil bir gösterge sistemi işlevi gördüğü, yani tarihsel-kültürel bir estetik tercihin (Art Nouveau lüksü) evrensel bir duygu hâline dönüştürülerek doğallaştırıldığı söylenebilir.

Nöroestetik Etki: Nöroestetik açıdan, eserin dengeli düzeni ve altın tonlarının parlaklığı, beynin medial orbitofrontal korteksini etkinleştirerek estetik haz uyandırır (Pearce ve diğerleri, 2016). Ramachandran ve Hirstein (1999), simetrinin ve görsel düzenin insan beynindeki algısal süreçlerini açıklarken; Ishizu ve Zeki (2011) bu tarz estetik uyaranların beyindeki ödül sistemini doğrudan tetiklediğini belirtir. Bu durum, *The Kiss*'in izleyicide duygusal bir bağ kurmasını sağlamaktadır.

Kültürel Bağlam: *The Kiss*, 19. yüzyıl sonu Viyana'sının Art Nouveau hareketine aittir ve dönemin romantizm ve bireysel ifade arayışını yansıtır. Görsel iletişim tasarımı açısından, eserin dekoratif estetiği, lüks ve zarafeti vurgulamak isteyen markalar için ilham kaynağıdır (Yudhanto ve diğerleri, 2023). Eserde asimetrik bir kurgu içinde dolaylı olarak sağlanan görsel denge ve estetik bütünlük, izleyicide güçlü bir güzellik algısı yaratmaktadır; nitekim nöroestetik araştırmalar, estetik deneyimlerin beyindeki evrensel bir haz ve ödül mekanizmasını (medial orbitofrontal korteksi) harekete geçirdiğini göstermektedir (Ishizu & Zeki, 2011). Bu durum, görsel iletişim tasarımında lüks ve güven algısı yaratmak amacıyla kullanılan biçimsel stratejilerle örtüşmektedir; yani biyolojik temelli estetik haz mekanizması ile markaların hedeflediği duygusal etki arasında ortak bir görsel dağarcık bulunmaktadır. Örneğin çağdaş moda tasarımlarında altın tonların kullanımı, bu eserin estetik mirasından beslenmektedir.

Marcel Duchamp, *Fountain* [Çeşme], 1917

Marcel Duchamp (1887-1968), 1917 yılında New York'taki bir sergiye ticari bir pisuar göndererek sanat tarihinin en tartışmalı jestini gerçekleştirmiştir. *R. Mutt* takma adıyla imzaladığı bu eser, *Fountain* (Çeşme) başlığı altında sunulmuş; ancak sergi jürisi tarafından reddedilmiştir. Atalan'ın (2012) ifadesiyle bu ret, "farklı ve anarşik olanı dışlama eğiliminden" kaynaklanmakta olup ready-made anlayışının özünü fiilen görünür kılmıştır (ss. 23-28). Gündelik bir kullanım nesnesini bağlamından koparark sergi mekânına taşıyan bu jestle Duchamp, nesnenin estetik niteliğini değil sanatçının seçimini ve niyetini belirleyici kılmış; böylece kavramsal sanatın temel ilkesini kurmuştur. Türlü Tercan (2023), Duchamp'ın bu tavrını Derrida'nın yapısöküm stratejisiyle paralel biçimde ele alarak pisuarın 'gösteren-gösterilen' ilişkisini altüst ettiğini ve sanat nesnesine yüklenen anlamı sonsuz bir yorum alanına açtığını öne sürmektedir (ss. 73-87).

Fountain'ın sanat tarihindeki kırılma etkisi yalnızca heykelle sınırlı kalmamıştır. Arslan ve Kavukçu (2025), hazır nesnenin Duchamp'tan sonra mahrem olanı kamusal alana taşımanın bir aracına dönüştüğünü vurgulayarak eserin izleğini Tracey Emin'e dek sürdürmüş; bu süreçte hazır nesnenin kişisel ve toplumsal içerikleri bir arada üretme kapasitesi kazandığını göstermiştir (s. 79-86). Grafik tasarım açısından *Fountain*'ın mirası daha dolaylı ama bir o kadar belirleyicidir: sanatçı imzasının işlev gördüğü, nesnenin değil kavramın iletildiği bu model, sonraki on yıllarda görsel iletişim tasarımında marka kimliği, bağlam bağımlı anlam ve tasarımcı özgünlüğü tartışmalarını doğrudan beslemiştir. Kavramsal sanatın öncüsü olarak Duchamp, tasarımın da 'ne yapıldığından' çok 'neyin neden yapıldığı' üzerine düşünmesine zemin hazırlamıştır.

Şekil 2. Marcel Duchamp, Fountain [Çeşme], 1917, porselen pisuar, 61 × 36 × 48 cm, Philadelphia Museum of Art, Pennsylvania, ABD (Stieglitz, 1917).

Görsel Analiz: *Fountain*, sıradan bir porselen pisuarın sanat eseri olarak sunulmasıyla geleneksel estetik normları sorgular. Eser Barthes'ın (1977) semiyotik yaklaşımına göre ele alındığında, denotatif düzeyde bir sıhhi tesisat objesi görülürken; konotatif düzeyde sanatın tanımı, kurumsal eleştiri ve bireysel yaratıcılık sorgulanmaktadır. Eser, görsel sadeliğiyle dikkat çeker ve anlamını bağlamından alır. Burada gösteren (sıradan bir pisuar nesnesi) ile gösterilen (sanat statüsü) arasındaki ilişki, Klimt örneğinin aksine uyumlu değil kasıtlı olarak kırılgan ve çelişkilidir. Barthes'ın (1972) kuramsallaştırdığı 'gösterenin gösterileni doğal biçimde taşıdığı varsayımı', Duchamp tarafından bizzat hedef alınır. Böylece sanat mitinin (nesnenin kendinde güzel olduğu inancının) kurumsal bir uzlaşımdan ibaret olduğu görünür kılınır. Bu bakımdan *Fountain*, Barthesçı çerçeve uygulandığında yalnızca bir gösterge değil, göstergenin kendisini sorgulayan bir üst-göstergedir.

Nöroestetik Etki: Nöroestetik açıdan, *Fountain*'ın estetik etkisi, görsel hazdan çok bilişsel bir meydan okumaya dayanır. Pearce ve diğerlerinin (2016) nöroestetik literatüründe sentezlediği üç bileşenli çerçevede, estetik deneyim yalnızca duyusal-motor ve duygu-değerleme süreçleriyle değil, kavramsal yorumlama ve anlam kurmayı içeren bir 'anlam-bilgi' (meaning-knowledge) ağıyla da ilişkilendirilir; *Fountain*'ın yarattığı etki, bu üç bileşenden özellikle kavramsal/bilişsel olanın öne çıktığı bir örnek olarak okunabilir. *Fountain*, izleyiciyi estetik normlar üzerine düşünmeye zorlayarak geleneksel güzellik algısını altüst eder. Bu durum, görsel iletişim tasarımında provokatif mesajların gücünü gös-

termektedir.

Kültürel Bağlam: *Fountain*, Dadaist hareketin bir ürünü olarak 20. yüzyıl başındaki savaş sonrası nihilizmi ve sanat kurumlarına yönelik eleştiriyi yansıtır (Camfield, 1987). Türkiye'de bu tür kavramsal eserler, çağdaş sanatın yerleşik normlara meydan okumasını tartışmak amacıyla sanat eğitiminde kullanılabilir. Görsel iletişim tasarımı bağlamında, *Fountain* gibi eserler, minimal tasarımların güçlü mesajlar iletebileceğini göstermektedir. Bu çıkarım, eserin nöroestetik etkisinin görsel hazdan değil bilişsel bir meydan okumadan kaynaklandığı gözlemine dayanmaktadır (Pearce ve diğerleri, 2016); aynı mekanizma, arayüz ve marka iletişiminde de sadeleştirilmiş, beklenmedik bir görsel çözümün izleyicide dikkat ve anlam arayışı yaratarak mesajı güçlendirmesini açıklamaktadır.

Yayoi Kusama, *Infinity Mirror Rooms* [Sonsuzluk Ayna Odaları], 1965-2026

Yayoi Kusama (1929-2026), çocukluğundan bu yana deneyimlediği halüsinasyonları ve obsesif tekrar dürtüsünü sanatsal üretiminin merkezine taşımış; bu süreçte enstalasyonun öncü isimlerinden biri olarak çağdaş sanat tarihine geçmiştir (Küçüköner & Dalkıran, 2024, ss. 95-104). 1965'te ilk kez gerçekleştirdiği *Infinity Mirror Rooms* (Sonsuzluk Ayna Odaları) serisi, aynalarla çevrili kapalı bir uzamda tekrarlayan ışık noktalarının sonsuz yansımalar üreterek mekânı hem genişletmesi hem de çözündürmesi üzerine kuruludur. Aydın ve Uçar (2024), bu eseri mizanabim kavramı çerçevesinde ele alarak aynalar arasındaki sonsuz çoğaltmanın izleyiciyi kompozisyonun merkezini tayinden alıkoyduğunu ve eserin odak noktasını izleyicinin algısına bıraktığını vurgulamaktadır; böylece Kusama'nın ayna kullanımı, 'gerçek ve yansıma' olanı ayırt edilemez hâle getirerek esere genişlik ve karmaşıklık etkisi kazandırmaktadır (ss. 1-19). Bu yapısal özellik, eseri salt bir görsel deneyimin ötesine taşır ve izleyiciyi hem özne hem de nesne konumuna yerleştirerek kimlik ve varoluş sorularını gündeme getirir.

Kusama'nın sanat dili grafik tasarım açısından da derin izler bırakmıştır. Özdal ve Bulut (2024), Kusama'nın *Infinity Room* gibi enstalasyonlarında geleneksel tekniklerle başlayıp dijital teknolojilerle zenginleştirilmiş etkileşimli deneyimlere ulaşıldığını ortaya koymuş; ayna kullanımı ve tekrarlayan nokta motiflerinin dijital ortamda yeniden yaratılarak yeni nesil izleyicilere sunulduğunu göstermiştir (ss. 119-131). Bu süreç, Kusama'nın özgün görsel dilinin -tekrar, örüntü, sonsuzluk ve izleyici katılımı- günümüz dijital tasarım ve marka iletişimi pratiğinde referans alınan bir estetik çerçeveye dönüştüğünü göstermektedir. Nitekim Kan'ın (2024) da vurguladığı üzere Kusama'nın noktalar, aynalar ve sonsuzluk göstergelerinden oluşan görsel sistemi, sanatın iyileştirici boyutunu da taşıyan ve izleyiciyi yapıtın içine çeken özgün bir dil oluşturmaktadır (ss. 65-79).

Şekil 3. Yayoi Kusama, Infinity Mirrored Room-Aftermath of Obliteration of Eternity, 2009, ahşap, ayna, plastik, akrilik, LED, siyah cam ve alüminyum, sanatçının koleksiyonu. Courtesy of Ota Fine Arts, Tokyo/Singapur; Victoria Miro, Londra; David Zwirner, New York. © Yayoi Kusama (Kusama, 2009).

Görsel Analiz: *Infinity Mirror Rooms* serisi, aynalar, ışıklar ve tekrar eden desenlerle sonsuzluk hissi yaratan enstalasyonlardan oluşur. Barthes'ın (1977) semiyotik çerçevesi uygulandığında, denotatif düzeyde aynalar ve ışıklar fiziksel bir alan sunarken, konotatif düzeyde sonsuzluk, bireysel içe bakış ve evrensel bağ kurma temaları öne çıkar. Eser, Japon minimalizmi ile Batı pop-art estetiğini birleştirir. Gösteren düzeyinde sonsuz sayıda yansıyan ışık noktası yer alırken, bu gösteren gösterilen düzeyinde sınırsızlığı ve benliğin çözülmesini ifade eder. Kusama'nın eserinde mit işleyişi, diğer iki eserden farklı olarak tekil bir kültürel kodu değil, dijital çağın 'sonsuz, anında paylaşılabilir deneyim' arayışını doğallaştıran bir gösterge sistemi kurar; Barthes'ın (1972) kuramı bağlamında, enstalasyonun sosyal medyada yoğun paylaşılabilirliği, bu ikinci düzey göstergenin çağdaş bir versiyonu olarak okunabilir.

Nöroestetik Etki: Kusama'nın eserleri, çoklu duyusal uyaranlarla (aynalar, ışıklar) beynin görsel ve duygusal merkezlerini eş zamanlı olarak uyarır. Pearce ve diğerlerinin (2016) nöroestetik literatüründe sentezlediği çerçevede, bu tür çok katmanlı duyusal deneyimlerin duygu-değerleme ve anlam-bilgi ağlarını birlikte harekete geçirebileceği öne sürülebilir; ancak bu ilişkilendirme, eserin kendisine özgü bir deneysel bulguya değil, genel kurama dayanmaktadır. Quiroz (2024) ise Hermann Schmitz'in atmosfer kavramı çerçevesinde bu enstalasyonların izleyicide bedensel ve varoluşsal bir deneyim yarattığını vurgular. Bu durum, görsel iletişim tasarımında etkileşimli ve sürükleyici deneyimlerin

önemine işaret etmektedir.

Kültürel Bağlam: *Infinity Mirror Rooms* serisi, 1960'ların pop-art hareketiyle Japon kültürünün minimalist estetiğini harmanlar. Eserler, dijital çağda sosyal medya platformlarında paylaşılabilirliğiyle estetik deneyimin kitlesel bir fenomene dönüştüğünü göstermektedir (Yudhanto ve diğerleri, 2023). Bu çıkarımın gerekçesi, eserin çoklu duyusal ödül sistemini aktive eden yapısının (ayna, tekrar, ışık) izleyiciyi pasif bir gözlemciden aktif bir katılımcıya dönüştürmesidir; aynı ilke, kullanıcıyı deneyimin içine çeken etkileşimli dijital tasarım ve marka iletişimi pratikleri için doğrudan aktarılabilir bir model sunmaktadır. Türkiye'de bu tür enstalasyonlar, çağdaş sanat sergilerinde izleyiciyle etkileşimli tasarımlar için ilham kaynağı olabilir.

Tablo 1. Seçilen eserlerin karşılaştırmalı analizi

Eser	Görsel (Semiyotik) Analiz (Barthes)	Nöroestetik Etki ve Beyin Bölgesi	Kültürel Bağlam: Kod Örnekleri
The Kiss (Klimt)	Denotatif: Romantik çift; Konotatif: Lüks/aşk	mOFC etkinleşmesi (denge/uyum hazzı)	Art Nouveau; Viyana Sezesyonu
Fountain (Duchamp)	Denotatif: Nesne; Konotatif: Eleştiri	Prefrontal korteks (bilişsel meydan okuma)	Dadaizm, savaş sonrası nihilizm
Infinity Mirror Rooms (Kusama)	Denotatif: Aynalar; Konotatif: Sonsuzluk	Çoklu duyusal ödül sistemi aktivasyonu	Japon minimalizmi + Batı pop-art

Tablo 1, seçilen üç eserin temel özelliklerini semiyotik, nöroestetik ve kültürel boyutlarıyla karşılaştırmalı biçimde özetlemektedir. Roland Barthes'ın denotatif (düz) ve konotatif (yan) anlam düzeyleri temel alınarak yapılan bu değerlendirme, eserlerin yüzeysel görsel içerikleri ile bu içeriklerin izleyicide uyandırdığı derin kültürel ve duygusal çağrışımlar arasındaki katmanlı ilişkiyi görünür kılmaktadır. Nöroestetik etkiler sütunu ise her eserin beyin üzerinde farklı bölge ve mekanizmaları harekete geçirdiğini ortaya koymakta; bu farklılaşma, estetik deneyimin nörolojik açıdan tekdüze bir süreç olmadığını göstermektedir. Kültürel kod örnekleri ise her eserin üretildiği dönemin sosyo-kültürel iklimini ve bu iklimin görsel dile nasıl yansıdığını somutlaştırmaktadır.

Tablo bütünlüklü olarak ele alındığında, üç eserin estetik algıyı birbirinden belirgin biçimde ayrışan stratejilerle işlediği görülmektedir. Klimt'in *The Kiss*

eseri, dengeli kompozisyon ve altın tonlar aracılığıyla medial orbitofrontal kortekste (mOFC) haz tepkisi oluşturmakta (Ishizu & Zeki, 2011); Art Nouveau'nun lüks ve duygusal yoğunluk içeren estetik diliyle bu nörolojik etkiyi pekiştirmektedir. Eserin farklı kültürel çevrelerdeki alımlanışı bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır; bu boyut, izleyici verisine dayalı gelecek araştırmalarla ele alınabilir. Duchamp'ın *Fountain* eseri ise geleneksel güzellik beklentilerini kasıtlı olarak reddederek prefrontal kortekste bilişsel bir sorgulama süreci başlatmaktadır (Chatterjee & Vartanian, 2014). Bu eser, estetik hazzın ödül sisteminden değil de anlam üretme ve kavramsal yeniden çerçeveleme süreçlerinden doğabileceğini göstermesi bakımından tablodaki en keskin karşıtlığı temsil etmektedir. Kusama'nın *Infinity Mirror Rooms* serisi ise simetri, tekrar, renk ve mekânsal yansıma gibi unsurları eş zamanlı olarak harekete geçirerek çoklu duyusal ödül sistemi aktivasyonu sağlamaktadır (Pearce ve diğerleri, 2016). Japon minimalizmi ile Batı pop sanatının sentezinden beslenen bu eserler, kültürel sınırları aşan sürükleyici bir estetik deneyim sunmaktadır.

Bu karşılaştırmalı çerçeve, nöroestetik mekanizmaların kültürel bağlamdan bağımsız işlemediğini, aksine her iki boyutun birbirini karşılıklı olarak biçimlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Görsel iletişim tasarımı pratiği açısından bu bulgu son derece yönlendirici niteliktedir. Simetri ve oran gibi biyolojik temelli unsurlar, lüks marka kimliklerinde güven ve estetik haz uyandırmak amacıyla etkin biçimde kullanılabilirken; glitch estetiği ve norm karşıtı görsel dil, sosyal sorumluluk kampanyalarında izleyicide bilişsel bir uyanış ve eleştirel farkındalık yaratmak için işlevsel bir araca dönüşebilir. Kusama'nın yaklaşımından ilhamla tasarlanan sürükleyici dijital deneyimler ise kullanıcıyı pasif bir izleyici konumundan çıkararak deneyimin aktif bir parçasına dönüştürmekte ve marka ile birey arasındaki duygusal bağı derinleştirmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada gerçekleştirilen analizler, incelenen üç eserin estetik algı üzerindeki farklılaşan etkilerini açık biçimde ortaya koymaktadır. *The Kiss,* dengeli kompozisyon ve sıcak renk paletinin uyumlu bütünleşmesiyle literatürde tanımlanan nöroestetik haz mekanizmalarıyla örtüşen bir görsel yapı sergilemekte ve Art Nouveau döneminin duygusal ve sembolik estetik anlayışını yansıtmaktadır (Ishizu & Zeki, 2011). Bu eser, geleneksel estetik normların literatürde tarif edilen biyolojik ödül sistemleriyle kuramsal düzeyde örtüştüğüne işaret eden bir örnek olarak değerlendirilebilir; bu değerlendirme, çalışma kapsamında toplanmış nöral veriye değil, mevcut nöroestetik literatürle kurulan bir ilişkilendirmeye dayanmaktadır. *Fountain* ise tam tersine, geleneksel estetik beklentileri kasıtlı olarak altüst eden kavramsal bir duruş sergilemektedir. Duchamp'ın bu eseri, güzelliğin nesnenin kendisinde değil ona yüklenen kavramsal anlam ve kültürel bağlamda aranması gerektiğini öne sürerek, estetik algının tek başına biyolojik bir yatkınlıkla açıklanamayacağını güçlü biçimde vurgulamaktadır. *Infinity Mirror Rooms* enstalasyonu ise çoklu duyusal katman-

lar ve sonsuzluk yanılsaması aracılığıyla izleyiciyi hem bilişsel hem de bedensel düzeyde sararak kültürel kodları yeniden üreten ve dönüştüren özgün bir deneyim alanı oluşturmaktadır. Kusama'nın bu serileri, Japon minimalizmi ile Batı pop sanatı arasındaki gerilimi estetik bir senteze dönüştürerek kültürlerarası estetik diyaloğun mümkün olduğunu göstermektedir.

Göstergebilimsel bulgular değerlendirildiğinde, Barthes'ın (1977) kuramındaki gibi üç eserin de denotatif düzeyde nesnel bir görüntü sunarken konotatif düzeyde birbirinden köklü biçimde ayrışan anlam dünyaları ürettiği görülmektedir. *The Kiss*'te gösteren (altın varak, asimetrik-dengeli kompozisyon) ile gösterilen (aşk, kutsallık, Art Nouveau lüksü) arasında uyumlu ve doğallaştırılmış bir ilişki kurulurken; *Fountain*'da bu ilişki bilinçli biçimde kırılganlaştırılmış, sanatın 'kendinde güzel' olduğu ve Barthes (1972) tarafından kavramsallaştırılan mit kurumsal bir uzlaşım olarak ifşa edilmiştir. *Infinity Mirror Rooms* ise bu iki uç arasında, sonsuzluk ve benliğin çözülmesi temalarını dijital çağın paylaşılabilir deneyim mitiyle yeniden üreten bir gösterge sistemi kurmaktadır. Bu üç farklı göstergebilimsel strateji, çalışmanın nöroestetik analiz boyutuyla birlikte harmanlandığında, beynin ödül ve bilişsel işleme mekanizmalarının nötr biçimde değil, her eserin kurduğu gösteren-gösterilen ilişkisinin doğallık ya da kırılganlık derecesine göre kuramsal düzeyde etkinleşebileceğini göstermektedir; kültürel kod düzeyinde ise bu göstergebilimsel stratejilerin, dönemin ve coğrafyanın estetik değerlerini nasıl doğal hâle getirdiği ya da sorguladığı ortaya çıkmaktadır. Böylece çalışmanın üç boyutlu analiz çerçevesi birbirini karşılıklı olarak açıklayan bütünleşik bir yapı sunmaktadır.

Bu üç eser bir arada değerlendirildiğinde, estetik algının biyolojik temelli nöroestetik tepkilerle birlikte tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamın karmaşık etkileşimiyle bir bütün olarak şekillendiği görülmektedir. Literatürde simetri, renk ve kompozisyon gibi evrensel görsel unsurların beynin ödül mekanizmalarını etkinleştirdiği öne sürülmektedir (Chatterjee & Vartanian, 2014; Pearce ve diğerleri, 2016). Bu çalışmanın bulguları söz konusu kuramsal çerçeveyle örtüşmekle birlikte, doğrudan nöral ölçüme dayanmayıp literatür temelli bir yorum niteliği taşımaktadır. Bu unsurların izleyici üzerinde yarattığı nihai anlam ve etki ise, bireyin içinde bulunduğu kültürel ve zamansal çerçeveye göre köklü biçimde farklılaşmaktadır. Dolayısıyla tasarım süreçlerinde bu iki boyutun birbirinden bağımsız ele alınması, görsel iletişimin etkinliğini sınırlayacaktır; biyolojik ve kültürel boyutların bütüncül bir perspektifle entegre edilmesi, hedef kitle üzerinde daha derin ve kalıcı görsel deneyimler yaratılmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu bulgular, görsel iletişim tasarımcıları için somut ve uygulanabilir çıkarımlar sunmaktadır. Tasarımcılar, simetri, oran ve renk uyumu gibi biyolojik temelli görsel unsurları nöroestetik haz yaratmak amacıyla bilinçli biçimde kullanabilirler. Arayüz ve grafik tasarım uygulamalarında simetrik düzenlemeler ve dengeli kompozisyonlar, kullanıcıların dikkatini artırarak duygusal memnuniyet ve karar verme süreçlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bununla

birlikte, kusur, rastlantısallık ve norm dışı görsel öğelerin tasarıma dâhil edilmesi, kültürel çeşitliliği yansıtmak ve izleyicide özgünlük ile duygusal derinlik hissi uyandırmak bakımından belirleyici bir işlev üstlenebilir. Glitch estetiği ve kasıtlı kusur kullanımı gibi yaklaşımlar, özellikle standartlaşmış dijital tasarım ortamlarında kullanıcı deneyimini zenginleştiren ayırt edici bir nitelik kazanmaktadır. Dijital platformlarda marka iletişimi söz konusu olduğunda ise bu bütüncül yaklaşım, estetik unsurların görsel, bilişsel ve duygusal düzeyde anlam üretmesine olanak tanıyarak marka ile izleyici arasındaki bağı derinleştirmektedir.

Araştırmanın bulguları, daha önce yapılmış akademik çalışmalara kendi araştırma desenleri sınırlarında katkıda bulunmaktadır. Çalışmanın nitel yönteminden dolayı, analizi yapılan eserlerin izleyiciler üzerindeki nöral etkilerini doğrudan ölçen nicel ve deneysel veriler incelenmemiştir. Bu sınırlılık göz önüne alındığında, gelecekte yapılacak akademik araştırmaların işlevsel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) yöntemiyle desteklenmesi önerilmektedir. Söz konusu yöntemle, farklı kültürel gruplardaki izleyicilerin estetik uyaranlara verdikleri nöral tepkiler karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Bu sayede simetri, kusur gibi unsurların beyin aktivitesini nasıl farklılaştırdığı ölçülebilir. Bunun yanı sıra, Türk tasarım öğrencileriyle yürütülecek çalışmalar, farklı kültürel kodların ve motiflerin estetik algı üzerindeki nöral yansımalarını ampirik olarak ortaya koyabilir.

Kaynakça

Arslan, E., & Kavukçu, E. (2025). Marcel Duchamp'ın ve Tracey Emin'in hazır nesnesinde mahrem olanın toplumsallaşması. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 11*(1), 79-88. https://doi.org/10.22252/ijca.1667900

Atalan, O. (2012). Ready-made kavramı günümüz sanatına ve sanatçısına etkisi. *Yedi*, (7), 23-30. https://izlik.org/JA54TX25EF

Aydın, A., & Uçar, M. (2024). Uçuruma bakmak: Çağdaş sanatta mizanabim uygulamaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi, 14*(1), 1-19. https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1505700

Baluku, M. K. (2024). Art and neuroaesthetics: Understanding the brain's response to art. *Research Output Journal of Education, 3*(2), 6-11. https://rojournals.org/art-and-neuroaesthetics-understanding-the-brains-response-to-art/

Barthes, R. (1972). *Mythologies* (A. Lavers, Çev.). Hill and Wang.

————. (1977). *Image, music, text* (S. Heath, Çev.). Fontana Press.

Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, Çev.). University of Michigan Press. https://doi.org/10.3998/mpub.9904

Berceanu, A. I. (2024). Unit 4 overview: Symmetry research in neuroaesthetics. T. Balinisteanu & K. Priest (Ed.), *Neuroaesthetics: A methods-based introduction* içinde (ss. 147-163). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-42323-

9_11

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Çev.). Harvard University Press.

Bourriaud, N. (2005). *İlişkisel estetik* (S. Özen, Çev.). Bağlam Yayınları.

Camfield, W. A. (1987). Marcel Duchamp's Fountain: Its history and aesthetics in the context of 1917. *Dada/Surrealism, 16*(1), 64-94. https://pubs.lib.uiowa.edu/dadasur/article/id/29229/

Can, S., & Gök, Ö. (2025). Bedensel anlamlar ve estetik çatışmalar: Çağdaş sanatta hasta ve kusurlu çocuk bedeni kullanımı. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 326-336. https://doi.org/10.5281/zenodo.15016361

Chatterjee, A., & Vartanian, O. (2014). Neuroaesthetics. *Trends in Cognitive Sciences, 18*(7), 370-375. https://doi.org/10.1016/j.tics.2014.03.003

Cheyne, P. (Ed.). (2022). *Imperfectionist aesthetics in art and everyday life*. Routledge.

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4. baskı). SAGE Publications.

Çiftçi, T. (2017). Nöroestetik perspektifinden görsel sanatlara bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(14), 1-14. https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3680

Doğan, E. (2024, 13-17 Mayıs). Kusur-kusursuzluk ikiliği temelinde estetik illüzyon üretimi krizi: Baudrillardcı bir eleştiri [Bildiri özeti]. *Sanatın Ritmi III. Uluslararası Sanat Sempozyumu bildiri özetleri* içinde (ss. 112-113). Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.

Hu, J. (2018). Aesthetic experience of Semir Zeki, "father of neuroaesthetics," and related research. *Theoretical Studies in Literature and Art, 38*(6), 194-202. https://tsla.researchcommons.org/journal/vol38/iss6/3/

Ione, A. (2000). An inquiry into Paul Cézanne: The role of the artist in studies of perception and consciousness. *Journal of Consciousness Studies, 7*(8-9), 57-74.

Ishizu, T., & Zeki, S. (2011). Toward a brain-based theory of beauty. *PLOS ONE, 6*(7), Makale e21852. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0021852

John, S. P., & De'Villiers, R. (2020). Elaboration of marketing communication through visual media: An empirical analysis. *Journal of Retailing and Consumer Services, 54*, Makale 102052. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102052

Juslin, P. N., Sakka, L. S., Barradas, G. T., & Liljeström, S. (2016). No accounting for taste? Idiographic models of aesthetic judgment in music. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 10*(2), 157-170. https://doi.org/10.1037/aca0000034

Kan, N. (2024). Yayoi Kusama'nın Bal Kabaklarına Olan Ebedi Aşkım adlı eserinin analizi. *ERKİN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi), 2*(1), 65-79. https://izlik.org/JA56NM87HZ

Kant, I. (2025). *Yargı gücünün eleştirisi* (M. B. Albayrak, Çev.). Alfa Yayınları.

Kara Bilgin, F. (2026). Nöroestetik ve grafik tasarım: Beynin görsel tepkileri üzerinden tasarım okuryazarlığı. T. Yazar & A. İri Öztürk (Ed.), *Grafik tasarımda akademik araştırmalar 3* içinde (ss. 366-379). Akademisyen Yayınevi. https://doi.org/10.37609/akya.3966.c3493

Kawabata, H., & Zeki, S. (2004). Neural correlates of beauty. *Journal of Neurophysiology, 91*(4), 1699-1705. https://doi.org/10.1152/jn.00696.2003

Klimt, G. (1907-1908). *The kiss* [Dijital görüntü]. Wikipedia. Mart 2026 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/The_Kiss_(Klimt) adresinden erişilmiştir.

Kusama, Y. (2009). *Infinity mirrored room-Aftermath of obliteration of eternity* [Dijital görüntü]. Hirshhorn Museum and Sculpture Garden. Mart 2026 tarihinde https://hirshhorn.si.edu/kusama/infinity-rooms adresinden erişilmiştir.

Küçüköner, H., & Dalkıran, A. (2024). Çağdaş sanatta eser-mekân ilişkisi bağlamında Yayoi Kusama'nın puantiyeli eserlerine bir bakış. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, 9*(18), 95-106. https://izlik.org/JA57JU38CN

Kwastek, K. (2013). *Aesthetics of interaction in digital art* (N. Warde, Çev.). MIT Press.

Laçinbay, K. (2025). Estetik algı ve sanat eğitimi arasında bir köprü olarak nöroestetik. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 23*(2), 1955-1971. https://doi.org/10.37217/tebd.1689093

Lyotard, J.-F. (2000). *Postmodern durum* (A. Çiğdem, Çev.). Vadi Yayınları.

Manovich, L. (2013). *Software takes command.* Bloomsbury Academic.

Mütevellioğlu, B., & Kiriş Büyükgüner, H. (2025). Klimt ve Nietzsche: Fin-de-siècle Viyanası'nda sanat ve felsefenin kesişimi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (54), 279-300. https://doi.org/10.21497/sefad.1683654

Özdal, M. A., & Bulut, Ş. (2024). Dijital sanat bağlamında Camille Claudel ve Yayoi Kusama. *ERKİN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi), 2*(2), 119-131. https://izlik.org/JA85RC77HL

Parsak, M. Y., & Aşçı, T. (2025). Küresel markaların logo belirleme sürecinde simgesel, tarihsel ve kültürel perspektif üzerine bir değerlendirme. *Digital International Journal of Architecture Art Heritage, 4*(1), 53-69. https://izlik.org/JA49UW79BB

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3. baskı). SAGE Publications.

Pearce, M. T., Zaidel, D. W., Vartanian, O., Skov, M., Leder, H., Chatterjee, A., & Nadal, M. (2016). Neuroaesthetics: The cognitive neuroscience of aesthetic experience. *Perspectives on Psychological Science, 11*(2), 265-279. https://doi.org/10.1177/1745691615621274

Platon. (2019). *Devlet* (S. Eyüboğlu & M. A. Cimcoz, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Quiroz, M. G. (2024). Specular space expansion: Yayoi Kusama's Infinity Mirror Rooms through Hermann Schmitz's atmospheres. *The Asian Conference on Arts & Humanities 2024: Official conference proceedings* içinde (ss. 647-654). The International Academic Forum. https://doi.org/10.22492/issn.2186-229X.2024.57

Ramachandran, V. S., & Hirstein, W. (1999). The science of art: A neurological theory of aesthetic experience. *Journal of Consciousness Studies, 6*(6-7), 15-51.

Saito, Y. (2017). The role of imperfection in everyday aesthetics. *Contemporary Aesthetics, 15*(1), Makale 15. https://digitalcommons.risd.edu/liberalarts_contempaesthetics/vol15/iss1/15/

Salah Eldin, O. (2019). The aesthetics of imperfection; Glitch art in three-dimension forms as a creative design tool. *International Design Journal, 9*(3), 363-371. https://doi.org/10.21608/idj.2019.82840

Schiller, F. (2020). *İnsanın estetik eğitimi üzerine* (G. Aytaç, Çev.). Fol Kitap.

Stieglitz, A. (1917). *Fountain* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons. Mart 2026 tarihinde https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marcel_Duchamp,_1917,_Fountain,_photograph_by_Alfred_Stieglitz.jpg adresinden erişilmiştir.

Tunalı, İ. (1996). *Estetik beğeni*. Remzi Kitabevi.

Türlü Tercan, S. (2023). Radikal bir metin okuma stratejisi olarak: Yapısöküm kavramının sanata yansımaları. *IDEART Uluslararası Tasarım ve Sanat Dergisi, 1*(2), 73-88. https://izlik.org/JA23MH37AU

Ünal Gerdan, S. (2023). Art Nouveau akımında Will Henry Bradley illüstrasyonlarının grafik tasarımına etkisi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 8*(4), 350-369. https://doi.org/10.5281/zenodo.8392392

Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6. baskı). SAGE Publications.

Yudhanto, S. H., Risdianto, F., & Artanto, A. T. (2023). Cultural and communication approaches in the design of visual communication design works. *Journal of Linguistics, Culture and Communication, 1*(1), 79-90. https://doi.org/10.61320/jolcc.v1i1.79-90

Zeki, S. (1999a). Art and the brain. *Journal of Consciousness Studies, 6*(6-7), 76-96.

————. (1999b). *Inner vision: An exploration of art and the brain*. Oxford University Press.

Zeki, S., Bao, Y., & Pöppel, E. (2020). Neuroaesthetics: The art, science, and brain triptych. *PsyCh Journal, 9*(4), 427-428. https://doi.org/10.1002/pchj.383

Etik kurul onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.
Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.
Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.
Financial support: No funding was received for this study.